

Türkçenin Hüzünlü Balkan Şehirlerinde

Mustafa Ruhi ŞİRİN

Prizren, 28 Nisan 2006 Prizren Bursa'ya benzer, Bursa Prizren'e. Prizren hâlâ bir Osmanlı şehri. Fakat yaralı ve hüzünlü.

Bugün, Bosna ve Kosova'nın acılı günlerine geri döndüm. Akşam saatlerinde, 1999'da tedavi için İstanbul'a gelen Yılmaz Balınca'yı aradım. Ailesi Priştina'dan yirmi beş kilometre uzakta bir kasabada (Vushtrri/Vıçitırın)'da yaşıyor. Çarşamba günü kontrolleri için Türkiye'ye gideceğini söyledi. Kadim dostum Ethem Baymak'ın önerisiyle 1455'te Prizren'de yapılan ilk namazgâhı ziyaret ettik. Altay Suroy öncülük etmiş ve onarılmış namazgâh. Kosova'da sayısız eseri Sırlar yok etmiş. Tam bir paranoya. Türkiye, Yugoslavya sonrasını öngöremediği gibi, Balkan siyasetinde gerekli adımları da atamadı. Boşnak, Arnavut, Türk ayrımı yapmayan muğlak bir siyaset. Türkiye, Balkanların sancısını dindirmeye hazır değil henüz.

Kosovalı çocuklarla buluştuk Prizren'de. Haziran 1999'da İstanbul'dan ayrıldıkları gün sözcükler boğazımda nasıl düğümlendiyse bu akşam da benzer bir sıkıntıyı yaşadım. Kadim dostum ressam, şair ve yazar Ethem Baymak'ın daveti üzerine 4. Uluslararası Sanatla Uyanmak Şöleni için geldiğim Prizren'de selamlama konuşması yapmamı istediler. Gazi Mehmet Paşa Hamamı'nda tanıdık yüzleri görünce sustum, yutkundum, duygularıma hâkim olamayınca dakikalarca alkışladı Prizrenliler. Bizi yine çocuklar ve sanat buluşturdu. Kosova Türk Ressamları Karma Sergisi'nin açılışının ardından Nevzat Şundo'yu Balkan ikliminde rast ve mahur fasılda dinledik.

Akşamın süprizine gelince: Kosova Türk Taburu Komutanı Kurmay Albay Faruk Sungur bir pastaneye çay içmeye davet etti bizi. Albay Sungur, Kosova Türk Öğretmenler Derneğinin isteği üzerine Kosova'da okuyan 2300 çocuk ve okul kütüphaneleri için göndereceğimiz 35 bin kitap ve derginin askeri kargo uçağıyla Kosova'ya ulaşmasını sağlayacak. Kitaplar arasında Türk Dil Kurumunun gönderdiği TDK *Türkçe Sözlük*'ün yeni baskısı, *Yazım Kılavuzu* ve CD'si de yer alacak.

Günce

Kemal Tahir, ben tarihte geçmişimizi değil geleceğimizi arıyorum, tezini romanlarının hipotezi yapmıştı. Şu Balkan atasözü Kemal Tahir'in görüşü ile akraba gibi: Geleceği bilmek kolaydır, zor olan geçmişi bilmektir; çünkü geçmiş mütemadiyen değişir... Balkan şehirleri hüznü olsa da hâlâ hepsi bizim hikâyemizi hatırlatıyor bize. 1990'lı yıllara kadar Prizren sokaklarındaki insanların yüzde doksanı Türkçe konuşmuş. Şimdi yalnızca Türkler kendi aralarında Türkçe konuşuyor. Bu durum Selanik, Sofya, Üsküp gibi birçok Tuna boyu şehri için de geçerlidir.

Prizren'de günüm ruh yaşımı büyüten tarih musahabesiyle geçti. Çocukluğu Balkan şehirlerinde geçen Yahya Kemal'i düşündüm. Ve bugün, *Akıncı* şiirinin ilk dizesi hiç düşmedi dilimden: *Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik.* Fakat, niçin bilmem bir türlü ikinci dizesine sıra gelmedi.

Prizren, 29 Nisan 2006 Kosova'da Türkçe sancısı. Şairler, yazarlar ve öğretmenler karma sınıf uygulamasının Türkçenin ölüm fermanı olacağı öngörüsünde bulunuyor. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Türkçe eğitim dili olmaktan çıkmış durumda. Kosova Türk Öğretmenler Derneği Başkanı Müferra Şinik, okul öncesi sınıf açarak Türkçe öğretiminin devamının sağlanacağı görüşünde. Sırpçadan sonra Arnavutça resmî dil olmuş. Bu durumda bir kuşak sonra Türkçe konuşanların sayısı büyük oranda azalacak.

Balkan şehirlerini her ziyaretimde ana dilde eğitime karşı çıkanlarla aramda uçurumlar derinleşir ve üzüldürüm. Ercan Spat'la Mehmetçik Radyosu'nun stüdyolarında yaptığımız söyleşide şiir de okudum. Radyonun yayını Balkanlarda yedi bölgede dinleniyor. Yeni atanan komutan Albay Faruk Sungur Türkçe yayınların Balkanlarda dinlenmesini de arzu ediyor. Türkçe eğitimin öneminin farkında ve karma sınıfa o da karşı.

Prizren'deki Kurilayla Tekkesi'nin hikâyesi çok hoş: Hasan Horosanî Üsküp'ten attığı taşın düşeceği yerde tekkeyi kurmaya karar vermiş. Taş, Prizren'e düşmüş ve dervişler tekkeyi bugün de bulunduğu yere yapmış. Kurilayla'yı ziyaret sırasında Altay Suroy anlattı bu hikâyeyi. Balkanlarda teke geleneği sürüyor. Aydınların ilgisiyse yok gibi.

Akşam, Gazi Mehmet Paşa Hamamı'nda dünya çocuklarının çalınan hakları üzerine konuşurken ilgili bir dinleyici grubuyla göz göze geldik. Nazım Hikmet'in, *Güzel günler göreceğiz çocuklar*, dizelerindeki umudunun niçin gerçekleşmediğini anlattım. Güzel günler için yeni bir çocuk ahlakı ve yeni bir çocuk anlayışı gereklidir insanlığa... Ve iki kardeşin, Ceyda ile Senem Safçı'nın klasik gitar resitalinin ardından ve bu defa ağlamadan birkaç şiir okuyabildim. "Elsiz Eldiven" şiirini ise bütün annelere armağan ettim.

Arnavutların ısrarına rağmen Sinan Paşa Camii müze olmaktan kurtarılmış ve ibadete açılmış. Arnavutların inadinı anlamak zor: Tetiklenmiş bir milliyetçilik bu ve gerçekten çok garip. Ortak tarihî mirasın sahipleri olduğumuzu kabul etmeden arınmamız mümkün değil.

Şardağı eteklerine yakın bir yerde öğle yemeği yedik. Fonda Türk müziği. Uludağ eteklerinde mevsimin ilk kirazını yemiş kadar mutlu oldum. Pakırmak'ın şırıltısını dinlerken ve ince bahar yağmurunu seyrederken çocukluğumun Karadeniz günlerinden birini yeniden yaşadım.

Prizren, 30 Nisan 2006 Dokuz yıl sonra Prizren'de Saner ve Selen Baymak'ı görünce kendimi çok iyi hissettim. İkiz kardeşler Kosova'daki iç savaştan İstanbul'a ulaştıkları günlerde anneleri Bahar ve babaları Naser Baymak'ı da tanımıştım. İstanbul'da, Fatih'te misafirimiz olmuşlardı. Bugün Prizren'de misafirleriyiz.

Altay Suroy'un, iyilik yavaş yavaş kötülük aniden gelir, sözüyle yeniden uyandım. Dokuz yıl ne çabuk geçmiş! Boşnakların yaşadığının benzerini Kosova'da Türkler ve Arnavutlar da yaşamış. Balkanların gerçekten acı tarihi var: Osmanlı'nın son yılları, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı ve 1990'ların ilk günlerinden bugüne süren tam bir karabasan yaşanmış bu topraklarda. Yıkımlar, ardı arkası kesilmeyen göçler. Artık bu coğrafyanın umutsuzları ise Türklerdir. Kosova Türk Partisi Prizren Kongresi'nde ana mesele Türkçe eğitimi ve öğretimiydi. Okul öncesinde başlayarak ana dili öğretilmezse bir-iki kuşak sonra Türkçe, yalnızca konuşma dili düzeyinde kalabilir.

Altay Suroy'la ve Dinçer Erimez Hocayla nüfusun tamamı Türklerden oluşan Mamuşa köyüne gittik. Saat kulesi yakın zamanda bozulmuş. Çocuklar Çanakkale Marşı'yla karşıladı bizi. Köy bakımsız, yıkık dökük. Türk Taburu'nda kahvelerimizi içtik ve yağmurla geri dönüş yolculuğumuz başladı. Dağların tepesi karlı, sisli-puslu. Baştirik'in tepesindeki Sarı Saltuk türbesini uzaktan selamlayarak yolumuza devam ettik.

600 yılın işaretleri Prizren'in her köşesinde fark ediliyor. Altay Suroy'un evi ise tam bir Balkan Kütüphanesi. Altay Bey'in çektiği ve Prizren'in insansız da güzel olduğunu yansıtan 360 derecelik fotoğraflar çok etkileyici. Altay Bey'in insansız fotoğrafları Ethem Baymak'ın insansız yağlıboya resimleriyle kardeş bir hüznü anlatıyor sanki. Altay Bey insansız fotoğrafları sabah erkenden gün ışımak üzereyken çekebilmiş. Altay Suroy, Kosova Adalet Bakanı Vekili ve Balkanlardaki bize ait bütün kültürel mirasın da müdafii. İyi bir hukukçu, kültür araştırmacısı, şair, fotoğraf sanatçısı ve heyecanı bitmeyen bir ülkü adamıdır.

Gazi Mehmet Paşa Hamamı'nda düzenlenen şiir saatinde Türkan Başa'nın şiirini okumakla kendimi iyi hissettim. Türkan, çocukken beyin felci geçirmiş. Okuma yazma bilmediği halde annesine söyleyerek yazdırmış aşk şiirlerini. Kitabının adı *Tekerlekli Sandalye*. Aşk şiirleriyle dünyaya yüksekte bakmayı bilmesi onu hayata bağlıyor. Onun için aşk, dünyanın en sağlam ipi...

Kaldığım küçük otelin 104 numaralı odasının duvarlarında hiçbir çerçeve yok. Yarın geri dönüş yolculuğu için erkenden uyanmam gerekecek. Halveti Tekkesi'nde Altay Bey'le içtiğimiz kahveden olmalı, uyumak ne mümkün! Yolculuğa çıkacağım günün gecesi gibi, döneceğim günün gecesi de uyuyamam.

Tarabya, 1 Mayıs 2006 Sabah erkenden, önce Zeynel Beksaç, ardından Ethem Baymak geldi uğurlamaya. Prizren'den Priştina'ya dönüş yolculuğuna Altay Bey'le çıktık. Priştina, 800 bini aşkın nüfusa sahip olmasına rağmen تنها bir şehir izlenimi bıraktı bende. Bu sessizlik 1 Mayıs olması nedeniyle de olabilir. Sultan Murat, Yıldırım Beyazıt ve Fatih Camilerini ziyaret ettik. Üçü de hüznü taşıyan mühürler gibi. Balkan coğrafyasında Sırp'larda Osmanlı mirasına karşı bir kin ve düşmanlık var. Bosna'da daha tehlikeli bir süreci yaşadık. Sırp ve Hırvat paranoyası medeniyete karşı barbarlık olarak tarihin kirli sayfaları arasında yerini almıştır. Sırp'lar Kosova'da da aynı paranoya ile hareket etmişti. Osmanlı Dönemi camilerini yıkmak için ise çok özel bir gayret göstermişler...

Sultan Murat Türbesi'nin bir türlü bitirilemeyen tamiri devam ediyor. Türbedarı Fahri Bey yakında vefat etmiş. Eşi Nadire Hanım karşıladı bizi. Birinci Sultan Murad, Priştina'nın batısında Mitroviçe-Üsküp arasında Meşhed-i Hüdevendigâr Ovası'nda şehit edilmişti. 1071'de Malazgirt'te savaş meydanında şehit olan Alpaslan'dan sonra Türk tarihinde ikinci şehidimiz Birinci Sultan Murad olmuştur. Kossovapol, Türkler arasında Karatavuk Ovası olarak biliniyor. Altay Suroy'dan dinlediğim *Malazgirt'ten Mazgıt'e* şiiri iki şehit sultanın kaderine mersiye gibi. Birinci Sultan Murad'ın şehit edildiği yerdeki bu türbe ona hürmetin bir nişanesi. Asıl türbesi ise Hüdevendigâr Vilayeti Bursa'da. Türbedar Nadire Hanım'la vedalaştık ve öğle üzeri Yılmaz Balınca'nın yaşadığı Vushtri (Vıçıtırın) kasabasına doğru yola çıktık. Yılmaz Balınca, 1999'da ailesiyle İstanbul'a gelmişti. O zaman on bir yaşındaydı Yılmaz. Hockinlenfoma tanısıyla Çocuk Vakfı'na geldiği günden bu yana ailece tanışıyoruz. Tedavisi ilaçla, ışınlama ve ilik nakliyle bugüne kadar sürdü. Yılmaz'a 10 Aralık 2005'te ilik nakli yapıldı. Bundan sonra sağlığına ihtimam gösterilmesi gerekecek. Bu yıllar boyunca annesi Cevriye Hanım Yılmaz'ın en büyük şansı oldu.

Her şeye rağmen kendimi iyi hissettiğim günlerden birini daha yaşadım. Altay Suroy'un bahçesinden söktüğü ve havaalanında bana teslim ettiği her ay

meyve veren onikiyaçileğini büyük oğlum Serdar Ekrem’le akşam saatlerinde büyükçe bir toprak saksıya diktik ve evimizin balkonuna yerleştirdik. Balkan anılarımızı taze tutmak için onikiyaçileğine ailece bir bebeğe bakar gibi baka-cağız.

Üsküp, 21 Kasım 2007 Sisli puslu bir havayla karşıladı bizi Üsküp. Bu yıl Vodame Dağı da erken karşılaşmış sonbaharı. Dağın yamaçlarında sis yok. Şehrin üzerindeki sis ise donmuş sanki. Ovada kurulmuş şehirlerin değişmez yasalarından biri de budur. Üsküp Kalesi’nden Vodame’nin zirvesindeki haç dağdan da büyük! Kalede kazı çalışması sürüyor. Bazilika bulunursa kazı yerinde kilise inşa edeceklermiş!

Balkanların yeni yüzü insanı korkutuyor. Gökte tama yakın dolunay. Vardar’ın durgun akışı kırık hava duygusu uyandırdı içimde. Şehri 1392’de Yiğit Paşa fethetmiş, Üsküp, Yıldırım Beyazıt döneminin armağanı bir şehir. Makedonlar çok az yönetmiş bu toprakları. Türkler 1912, 1918, 1935 ve 1952’de dört kez göç etmiş Üsküp ve civarından. Bu nedenle Türk nüfusu ülke nüfusunun yüzde 4-5’i kadar.

Yahya Kemal, çocukluğunu Üsküp’te yaşadığı için Balkan şehirlerinin hüznü şiirinin ana rengi gibidir. Balkanlara her adım attığımda nedendir bilmem “Akıncı” şiirinin ikinci dizesini okuyamazdım. Bugün ise şiirin tamamını okudum. Bu şiir, Balkanlarda hikâyemizin henüz bitmediğini hissettirir bana. Selam olsun hâlâ bizden olan bu topraklara adım atmış atalarımıza. Bin selam olsun.

Üsküp, 22 Kasım 2007 Makedonya, *Kur’an*’da İskender’in adının geçtiği için önem atfedilen topraklara verilen ad. Ama hep arada kalmış, başkaları tarafından yönetilmiş. Makedonya iki Balkan savaşı yaşamış. Akıbeti meçhul. Makedonlar, şehrin boş meydanlarına İskender’in heykelini kondurmuşlar.

Türkçenin Uluslararası Şiir Şöleni bu sabah başladı. Farklı coğrafyalarda yazılmış Türkçe şiirleri dinledik şairlerden. Doğu Türklerinin şiirleri manzume, Batı’ya uzandıkça modern şiir ağırlıklı bir şiir atlası çağdaş Türkçe şiir. Balkanlarda Türkçenin ses bayraklarını, şairlerini dinlemek. Bu bile tek başına önemli. Türkiye Yazarlar Birliğinin öncülüğünde düzenlenen bu şöleninde Türk şiirinin yaşayan önemli şairlerinin çok azını dinleyebildik.

Balkanlara her geldiğimde sancım daha da artıyor. Türklerin hiçbiri sitemsiz konuşmuyor. İki Türk dört lider ediyor buralarda. Yugoslavya sonrası Türk aydınları boşlukta hissediyorlar kendilerini. Türkiye’den memnun olanına henüz rastlayamadım. Kosova’da olduğu gibi Makedonya’da da Arnavutlardan şikâyetçiler. Osmanlı özlemi olanların sözü üç kelime: *Baba gelsin artık*. Bal-

kan Müslümanları arasından entelektüel birikime dayalı grup ise Boşnaklar. Rumeli için Türkiye'nin henüz ciddi bir hazırlığı yok. Boşnak, Arnavut ve Pomak halkın güvendiği tek ülke yine de Türkiye. Türkler, dikkate alınmadıkları için sitemkâr konuşuyorlar. Türkiye ise, Kosova ve Makedonya'da çoğunluğu tercih eden bir Balkan politikası yürütüyor.

Akşam, Yahya Kemal anısına TRT sanatçılarının konseriyle hüznüldiğimiz kadar umutlandık. Vardar ovası, türküsünü Üsküp'te dinlemek ise daha hüznün verici. Şiir ve musiki de olmasa bu deli Balkan hüznü öldürür insanı.

Bir soru: Gecenin sisinde İskender'in heykelinin ışık huzmeleri arasında Ahmet Kot niçin fotoğrafımı çekti?

Üsküp, 23 Kasım 2007 Gün iyi başladı... Türk çocuk ve ilkgençlik edebiyatı örneklerinin Makedoncaya çevrilmesi için Destka Radost yayıneviyle görüşmemiz yararlı oldu. Nusret Dişo Ülkü sağladı bu görüşmeyi. Balkanlarda Türkçe çocuk edebiyatı tanınmıyor. İlk kez, Dağlarca'nın *Açıl Susam Açıl* kitabı 1967'de Üsküp'te Türkçe yayımlanmıştı. Önerdiğimiz çeviri dizisinin ilk kitabı da *Açıl Susam Açıl* olacak. Makedonca yayımlanacak on bir kitap Üsküp'te Türkçe de yayımlanacak. Bunun devamı olarak Balkanlarda çocuk kitabı yazar şair ve yazarlardan birer kitabın da dizide yer almasını önerdim ve kabul gördü.

Balkanlarda Türk çarşıları boşa dönen bir değirmen duygusu verir bana. Sultan Murad Camii önündeki çeşmede suyun akması büyüleyici. Sisli bir cuma günü kürsüde vaizin Türkçe vaazı ve gür sesli müezzinin okuduğu ezan, 615 yıllık uzun hikâyemize dâhil olmanın bahtiyarlığını yaşadım.

Her yer bize aşına. Fakat, insan yürürken niçin titrek yürüyor bu topraklarda? Sanki, yer altında akan büyük bir nehrin uğultusu duyuluyor. Usul adımlarla ve sakin yürümeyi, Rumeli'de dolaşırken öğrendim. Medine ve Mekke'deki kelebek yürüyüşüne dönüşen bir yürüyüş gibi, ürpertili ve heyecanlı, hem içe hem de dışa doğru bir yürüyüş.

Öğleden sonra, Nusret Dişo Ülkü ile Tefeyyüz Mektebinin kapısından sevinçle girdik içeri. Mektep, 1884'ten bu yana açık. Üsküp'e gidip de Tefeyyüz'e uğramadan dönülmez zaten. Türkçe öğretim gören 700 öğrencisi var. Necati Zekeriya adına düzenlenen kütüphanede şiir okudum çocuklara. Türkçenin Uluslararası Şiir Şöleni'nin en heyecanlı şiir dinleyicileriyle bir saatlik buluşmada çocukların dinleme becerisinden ziyadesiyle etkilendim. Ne soracağını bilen çocuklarla karşılaşmış olmaktan dolayı mutlu oldum. Türkçeleri Balkan Türkçesi ağırlıklı olsa da İstanbul Türkçesine yakın.

İkinci buluşmayı Makedonca, Arnavutça, Türkçe öğrenim yapan Peta Zıdırakofski Okulunda gerçekleştirdik. Her dilde yedinci sınıfa kadar birer sınıf Türkçe öğrenim görüyor. Öğrencileri ve öğretmenleri çok ilgili. Okulun müdürü Arnavut Cevriye Zekiri, 23 Nisan için TRT şenlikleri için Türkiye'den davet bekliyor.

Gün boyu Nusret Dişo Ülkü ile Üsküp'ü dolaştık. Akşam saatlerinde Necati Zekeriya'nın eşi Muazzez Hanım'ı ziyaret ettik. Kızları Ten ve Gülşen karşıladı bizi. Elektrik kesintisi olduğu için çaylarımızı mum ışığında içebildik. Necati Zekeriya'nın *Bizim Sokağın Çocukları* kitabının dünya dillerine çevrilecek olmasına sevindiler.

Akşam yemeğinden sonra Balkanlardaki Türk Şiiri ile Türkiye Şiiri atölye çalışmasında Fahri Kaya'yı dinledik. Ana soru şuydu: Balkanlardaki Türkçe edebiyat Türk edebiyatına dahil midir? Türkiye'deki yaklaşımın dışlayıcılığına vurgu yaparak görüşlerini açıkladı Kaya. Abdulkadir Hayber, Balkanlardaki Türkçe edebiyatı 'zayıf' bulunduğunu belirten açıklamalar yaptı. Yugoslavya çocuk edebiyatının Türkiye çocuk edebiyatından önde olduğu yönündeki görüşü ilk kez Hasan Mercan *Tan*'da yazmış ve bu konuda bir tartışma başlatmıştı. Yugoslavya dönemindeki çocuk edebiyatı, özelde çocuk şiirinin Türkiye'deki çocuk edebiyatından temel farkının çocuğa göre, çocuk bakışı ve çocuk gerçekliği, modern bir edebiyat özelliği taşıyan modern bir edebiyattır. Bu yönü ile Yugoslavya'da çocuk edebiyatı, özel ilgi görmüş bir alan olarak Batı'daki gelişmeleri izlemiş ve özel olarak desteklenmiştir.

Yugoslavya döneminde Türkçe yayımlanan *Kuş*, *Tomurcuk* ve *Sevinç* çocuk dergilerinde örneklerin, özelde ise çocuklar için şiirler ve kısa öykülerin modern çocuk edebiyatı örneği bakımından Türkiye'deki örneklerden bir adım daha önde olduğu yönündeki görüşüme Abdulkadir Bey itiraz etti. Dağlarca'nın 1966'ya kadar birkaç şiir denemesi dışında çocuklar için yazmadığını, Yugoslavya'daki çocuk edebiyatı ortamını izledikten sonra, *Açıl Susam Açıl*'ı Üsküp'te yazdığını, kitabın önce Üsküp'te Makedonca yayımlandığını ve Türkiye'deki yansımalarına değinmekle yetindim.

Türk çocuk ve ilköğretim edebiyatı, henüz emekleme evresinde bir süreç içindedir. 1970'lerden itibaren Yugoslavya deneyiminden Türk yazarların da etkilenmesi kadar doğal bir sonuç olamaz. İlk kozaların örülmesinde Balkanlardaki deneyim her iki yaka bakımından yararlı olmuştur.

Üsküp, 24 Kasım 2007 Menfure ve Mürşide adlı iki kız kardeşin yaptırdığı Alacalı Camii görülmeye değer nadide ahşaptan küçük bir mabed. 1438'de

Kalkandelen’de inşa edilmiş. Cennetten bir köşe burası, diye geçirdim içimden. Yakınındaki Harabati Baba Tekkesi ise 1886’da yapılmış. Balkanlarda bu büyüklükte başka bir tekke yokmuş. 1912’de Osmanlı çekilince kendi hâline terk edilmiş. 1996’da koruma altına alınmış ve İsmail Cem’in Dışişleri Bakanlığı döneminde tadilatı yapılmış. 2002’deki Arnavut-Makedon kapışmasında Arnavut güçleri karargâh olarak kullandıktan sonra tekkeyi Bektaşî Arnavutlar devralmış.

Kalkandelen’deki İstikbal İlkokulu için getirdiğimiz kitapları okulun müdür yardımcısı İslâm Bey’e teslim etmiş olmanın huzuruyla Kiril alfabesinin mucitleri Ohrili Kardeşler’in şehrine doğru yola çıktık. Ohri, Makedon ve Bulgarlar arasında yıllarca paylaşılammış. Gölün etrafına yılın her günü sayısınca kilise yapılmış. Buna rağmen 1385’te Çandarlı Hayrettin Paşa fethetmiş şehri.

1100 yılında dikilmiş çınarın önünde Kardeşlik Birlik Okulu’nun öğrencileri karşılaşmanın sevinci hâlâ sürüyor. Her birine imzalı kitap göndereceğim... Kar erken düşmüş dağlara. Ohri gölü pırıl pırıl. Dünyada en duru üç göl varmış; Ohri, Baykal, Tanzanika. Ohri kıyısında Ahmet Mercan manolya sevgimden habersiz manolya ağacının önünde fotoğrafımı çekmiş.

Ne çok şey sığıyor bir güne. Zeynel Beksaç ise Struga’da köprü üzerinde fotoğrafımızı çekti.

Inter Continental Otelinin 609 numaralı odasının duvarında iki resim asılı. Biri dalgalı bir deniz, denizi seyretmek için eğilmiş deniz feneri, mor bulutlar arasında iki kuş. Uğultu taşıyor resimden. Soldaki resim, uykusu kaçanlara geminin bulutlarla konuşmalarını mırıldanıyor. Bu gece derin bir uyku bekliyor beni. Ne denizin uğultusu ne de geminin bulutlara mırıldanışını duyacağım.

Tarabya, 25 Kasım 2007 Sabah erkenden Üsküp’ten Priştina’ya doğru yola çıktık. Sultan Murad Türbesini ikinci ziyaretim. Türk türbedar vefat edeli Boşnak eşi nöbeti sürdürüyor. İstanbul’dan getirdiğim kahveyi ve çifte kavrulmuş lokumu Nadire Hanım’a verince sanki İstanbul bağışlandı ona.

Günün en güzel dakikalarını da türbenin önünde yaşadım. Boz bir kedi yavrusuna doğru eğilir eğilmez kucağıma atlayıverdi. Patileriyle yanaklarıma dokunuşu ile çocukluk günlerimdeki kedimle buluşmuş gibi oldum. Gözlüğümün camını bir ayna gibi kullanmaya başlamasıyla Ahmet Kot ve Zeynel Beksaç kedili fotoğraflarını çekmeye başladı. Kedilerin babası Ebu Hureyye’yi andım ve bir Fatiha okudum ruhuna.

Dördüncü Balkan ziyaretinde biriken hüznü anılarla akşam vakti evime döndüm.